

УКРАЇНА: ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Аналітичні оцінки

I.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І ОБОРОНА: ГОЛОВНІ ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Протягом травня 2023 р. російська сторона поступово втрачала ініціативу в конфлікті та змушена була реагувати на дії України, не маючи можливості реалізувати власні оперативно-стратегічні цілі. В травні сягнув кульмінації один із найбільш тривалих епізодів цієї війни — битва за Бахмут. Як і передбачалося, вихід росіян на західні околиці міста не спричинив жодних стратегічних чи оперативних наслідків для загальної ситуації на лінії фронту, яка залишалася відносно стабільною при високій інтенсивності бойових дій протягом місяця.

Заява Президента В. Зеленського про ухвалення термінів початку наступальної операції, адресована насамперед українському суспільству та країнам-партнерам, імовірно, також переслідує мету посилення психологічного тиску на російське військово-політичне керівництво. Низка символічних акцій з підризу авторитету російської влади всередині країни (атаки безпілотників у Москві та «партизанські» рейди на території Білгородської та Курської обл.) схоже, бодай частково, досягла очікуваного ефекту.

Основні зусилля російської сторони, окрім локальних атакуючих дій, були спрямовані на протидію очікуваному наступу українських сил. Паралельно із безпрецедентною інтенсивністю масованих ракетно-дронових атак по всій території України та інтенсивною розбудовою ешелонованої оборони, російське керівництво продовжувало робити заяви про «готовність» до переговорів, але винятково на російських умовах.

БОЙОВІ ДІЇ

Головні зусилля російської сторони протягом травня були спрямовані на:

- ✓ захоплення м. Бахмут та тактичні атакуючі дії на окремих напрямках;
- ✓ утримання захоплених територій;

- ✓ перегрупування та нарощування сил і засобів для стримування очікуваного наступу українських сил;
- ✓ розбудову ешелонованої оборони на окупованих територіях материкової частини та на Кримському півострові;
- ✓ масовані ракетно-дронові атаки з метою враження критичної інфраструктури, військових об'єктів, а також тероризування цивільного населення столиці та інших міст України.

Українські Сили оборони здійснювали заходи, що переслідували завдання:

- ✓ підготовки умов для здійснення наступальної кампанії («формування операції»)
- ✓ ослаблення бойового потенціалу противника одночасно із підготовкою людських резервів і накопиченням матеріальних ресурсів для наступальної операції;
- ✓ заволодіння стратегічною ініціативою у конфлікті та протидії зусиллям противника з перехоплення тактичної ініціативи на найбільш загрозливих ділянках.

Протягом травня зберігалася відносна стабілізація практично всієї лінії зіткнення, окрім окремих ділянок на Куп'янському, Лиманському, Бахмутському, Авдіївському та Шахтарському напрямках, де мали місце незначні тактичні просування обох сторін. Російські сили після виходу на околиці Бахмута суттєво знизили активність штурмів, що є підтвердженням попередніх оцінок стосовно сумнівної стратегічної доцільності концентрації росіянами наступальних дій на цьому напрямі. На решті ділянок фронту тривали переважно позиційні бої, а також артилерійські дуелі та розвідувально-диверсійні операції, в т. ч. у прикордонних регіонах.

За оцінками британської розвідки, протягом травня Україна поступово перехопила ініціативу у конфлікті, змушуючи противника

реагувати та позбавляючи його можливості реалізувати власні оперативно-стратегічні цілі. Після невдалої зимово-весняної наступальної кампанії, російське військове командування змушене зосередити зусилля на підготовці до відбиття українського наступу, створюючи оперативні резерви на напрямках очікуваного головного удару.

Наприкінці травня Президент України В. Зеленський зробив заяву про ухвалення рішення Ставкою стосовно терміну початку наступальної операції (зрозуміло, не називаючи конкретних дат). Така довгоочікувана заява може бути адресована як українському суспільству та країнам-партнерам, так і мати за мету посилення психологічного тиску на російське військово-політичне керівництво у контексті т. зв. «формульованої операції».

В цьому ж контексті слід розглядати атаки безпілотників у Москві (3 і 30 травня) та прориву російських добровольців із легіону Свобода Росії та Російського добровольчого корпусу (РДК), які воюють на боці України, до Брянської та Белгородської областей РФ, головною метою яких був, імовірно, інформаційно-психологічний вплив на противника. Окрім цього, подібні акції переслідують і суто військові цілі, змушуючи російське командування передислоковувати резервні сили та засоби для захисту прикордонних регіонів і додаткові засоби ППО — для захисту столиці.

Росія, своєю чергою, здійснила небажану з початку війни кількість атак по столиці України. Протягом місяця Київ зазнав 20 масованих нападів, в кожному з яких були задіяні близько 400 дронів-камікадзе, крилаті та балістичні ракети (160+). Одним із неочікуваних для росіян наслідком цих атак, які безумовно спричинили людські жертви та руйнування, стало розвінчання чергового міфу про російську суперзброю. Завдяки поставці сучасних систем ППО західного виробництва, стало можливим перехоплення російських балістичних ракет, в т. ч. «невразливої» гіперзвукової ракети «Кинжал». Слід зазначити, що однією із пріоритетних цілей російських ударів була система Patriot, яка хоча й зазнала некритичних ушкоджень, але продемонструвала свої унікальні бойові можливості завдяки тактико-технічним характеристикам і професіоналізму українських спеціалістів.

Попри те, що удари за допомогою ракет та дронів по території РФ наносилися і раніше, травень можна вважати переломним моментом у розширенні театру бойових

дій. Реакція кремля на дві атаки безпілотників по російській столиці та бої у прикордонних районах Белгородської області свідчать про те, що попри постійні погрози «належної відплати», росія практично вичерпала свій арсенал ескалації конфлікту за допомогою конвенційних військових інструментів.

Оцінки низького рівня загрози наземного вторгнення з території білорусі залишилися незмінними впродовж травня. Міністри оборони росії та білорусі підписали документи про порядок розміщення російської нестратегічної ядерної зброї на території республіки. Таким чином росія зробила ще один крок із формалізації постійної військової присутності, що матиме довготривалі наслідки для суверенітету білорусі.

Розташування тактичної ядерної зброї на території білорусі є також одним із елементів політики ядерного шантажу кремля в комплексі з погрозами активізації положень ядерної доктрини РФ і мілітаризацією проблеми Запорізької АЕС. Присутність російських військ та озброєнь на території ЗАЕС, грубе порушення правил безпечної експлуатації та штучне створення аварійних ситуацій становить високий рівень загрози незапланованого інциденту з катастрофічними наслідками. Попри відсутність технічних передумов аварії, особливо небезпечними такі ризики можуть стати в момент вимушеного відступу російських військ з території АЕС, якщо вона буде свідомо спровокована В. Путіним та його оточенням.

ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову, яка визначає Агенцію оборонних закупівель службою державного замовника Міністерства оборони. За словами Міністра оборони О. Резнікова, така модель закупівель дозволить мінімізувати корупційні ризики, сприятиме більш ефективному використанню бюджетних коштів та скороченню термінів постачання товарів для потреб оборони. Така модель є типовою для держав-членів НАТО.

Верховна Рада ухвалила низку законодавчих змін, спрямованих на вирішення проблеми проходження медичного обстеження військовослужбовцями. Відтепер, військово-лікарські комісії будуть створюватися при цивільних державних і комунальних медичних закладах, що зменшить навантаження на військові госпіталі. Внесені також відповідні зміни, що спрощують бюрократичні

процедури оформлення довідок про отримані поранення, висновків про необхідність лікування чи непридатність до військової служби. Очікується, що ухвалені рішення сприятимуть розв'язанню проблеми черг і зайвої бюрократії та, за великим рахунком, проблеми неготовності до десятків тисяч поранених, про яку детально йшлося в попередньому огляді.

Наразі в Парламенті очікують на розгляд інші важливі законопроекти стосовно соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей, які покликані вирішити чисельні проблеми, що з'явилися або загострилися під час широкомасштабної війни. Серед іншого йдеться про необхідність врегулювання статусу військовослужбовців, виведених за штат через тимчасову непридатність до служби (поранення, інвалідність 1-2 групи (Законопроект № 8169)). Наразі такі військовослужбовці не мають права на звільнення і при цьому отримують мізерне грошове забезпечення (500-1 000 грн на місяць).

В Україні знижений граничний вік обліку призовників з 27 до 25 років. Це дозволить зменшити навантаження на територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, пов'язані з обліком цієї категорії військовозобов'язаних, які, до того ж, у воєнний час не підлягають ні призову на строкову службу, ні мобілізації — як такі, що перебувають на військовому обліку призовників.

Заслугує уваги рішення Президента В. Зеленського про затвердження комплексного стратегічного плану реформування системи правопорядку до 2027 р. Це свідчить про розуміння важливості належного функціонування невійськових складових сектору безпеки як в умовах війни, так і поствоєнної відбудови.

МІЖНАРОДНІ ПОДІЇ (ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ)

Нарешті зрушило з мертвої точки питання поставки літаків західного виробництва. 19 травня Президент США Джо Байден підтримав міжнародну коаліцію винищувачів. До т. зв. «коаліції винищувачів» приєдналися вже вісім країн Європи, досягнуті домовленості стосовно підготовки українських пілотів і наземного персоналу, а також створення спеціального фонду для передачі винищувачів F-16. Вже традиційно це стало можливим завдяки лідерству Великої Британії, а Адміністрація США не наполягала на дотриманні «червоних ліній».

Рішення про передачу F-16, окрім прикладного військового значення, є дуже важливим політичним кроком, який символізує готовність партнерів як до посилення підтримки України, так і їх зростаючу рішучість сприймати ризики російських погроз «покарати» Захід за постачання зброї Україні. Водночас ризик ескалації для Байдена залишається одним із найскладніших оціночних факторів, що впливають на ухвалення відповідних рішень.

Приклад постачання Україні британських крилатих ракет Storm Shadow — критично важливої спроможності завдання ударів по цілях на оперативній глибині — демонструє одну з альтернативних моделей публічної комунікації процесу передачі озброєнь, коли офіційні заяви робляться постфактум. Кожна з цих моделей має свої недоліки та переваги, переслідуючи єдину ціль підризу волі та спроможностей противника до продовження агресивних дій.

Отже, аналіз найбільш важливих подій, політичних заяв та рішень дозволяє зробити наступні висновки:

- ✓ станом на кінець травня 2023 р., імовірно, завершився черговий етап російсько-українського конфлікту, ключовою ознакою якого була відносна стабілізація лінії зіткнення, зумовлена переважно виснаженням наступального потенціалу російської сторони;
- ✓ попри усвідомлення російським військово-політичним керівництвом неспроможності до масштабних наступальних операцій та невпевненості у здатності стримати очікуваний український наступ, наразі відсутні будь-які ознаки готовності до компромісу з російського боку;
- ✓ офіційні заяви кремля про готовність до переговорів і численні ініціативи та меседжі посередників переважно обслуговують російський наратив «обміну миру на територію»;
- ✓ попри існуючу проблему концептуальної невизначеності образу перемоги України як фактору стримування темпів і об'ємів допомоги, західні партнери проявляють дедалі більшу практичну зацікавленість у зміцненні оборонного/наступального потенціалу України.

II.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Травень 2023 р. в цілому був продуктивним для української дипломатії. Спостерігалось просування (різною мірою) у напрямках європейської і євроатлантичної інтеграції, здійснені кроки щодо розширення воєнної підтримки України (формування «авіаційної коаліції»), активізовані контакти на «проблемних» для України зовнішньополітичних напрямках — глобальний Південь, Африка. Загалом дії офіційного Києва сприяли зміцненню зовнішньополітичного становища країни, просуванню її інтересів й ініціатив на світовій арені.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ

У загальному вигляді воєнна дипломатія української влади, як і раніше, була переважною мірою сфокусована на забезпеченні зовнішніх умов для ефективного опору російській агресії, розширенню формалізованої підтримки інтеграції до ЄС і НАТО, міжнародної ізоляції путінського режиму та політико-правового засудження російської агресії. У цьому контексті слід виокремити наступні напрями дій української сторони.

Політичний діалог з іноземними партнерами. Протягом місяця тривали інтенсивні дипломатичні переговори, консультації, зустрічі з лідерами країн, керівництвом міжнародних інституцій, іноземними політиками, громадськими діячами і бізнесменами. Українська влада підтримувала досить високий темп «дипломатичного марафону». На початку травня в Києві відбулись переговори з головою парламенту Португалії А. Сілвою, згодом столицю України відвідали Президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн, Голова Венеціанської комісії К. Малорі, а також делегація конгресу США, керівництво найбільшої у світі компанії з управління активами BlackRock та ін. Паралельно на рівні Офісу Президента, Уряду, МЗС та інших профільних міністерств здійснювалися робочі зустрічі і консультації з урядовцями та політиками Туреччини, Нідерландів, Чорногорії, Італії, Болгарії, Швейцарії, Бразилії, Польщі тощо. Серед найбільш важливих і результативних контактів української сторони у травні 2023 р. слід виокремити наступні.

3 травня 2023 р. відбувся офіційний візит Президента України до Фінляндії. В. Зеленський провів переговори з керівництвом Фінляндії, а також з Прем'єр-міністрами Данії, Ісландії, Норвегії та Швеції, взяв участь у саміті глав держав та урядів країн Північної Європи й України. За підсумками саміту ухвалено спільну заяву, в якій скандинавські країни засуджують російську агресію, наголошують на всебічній допомозі Україні, підтримують її європейську та євроатлантичну інтеграцію.

4 травня Президент України в Гаазі провів переговори з Прем'єр-міністром М.Рютте. Ухвалено спільну Заяву, в якій, зокрема, наголошується на створенні спеціального трибуналу для розслідування злочину російської агресії, формуванні міжнародного механізму компенсації шкоди, завданої Україні. У цьому плані важливою була зустріч керівництва України з Президентом Міжнародного кримінального суду П. Хофманскі. Паралельно в рамках цього візиту відбулась зустріч з Прем'єр-міністром Бельгії А. Кроо. На підтримку України була ухвалена спільна декларація лідерів Нідерландів, Бельгії і України.

13-15 травня відбулась серія візитів керівництва України до Італії, Німеччини, Франції та Великої Британії. За їхніми підсумками ухвалені спільні декларації, які мають важливе значення з огляду на те, що в цих документах наголошується на: (а) політичній солідарності і військово-економічній підтримці України; (б) притягненні до відповідальності винних у злочинах проти України; (в) продовженні та зміцненні санкцій проти рф; (г) розробці механізмів компенсацій Україні за втрати та збитки, завдані російською агресією; (ґ) сприянні приєднання України до ЄС і НАТО тощо. Водночас у ході цих переговорів було досягнуто ряд важливих практичних домовленостей щодо оборонної підтримки нашої країни.

Важливе стратегічне значення мала участь Президента України у саміті G7 (20 травня). Значущими з геополітичної точки зору були зустрічі та консультації як з керівниками країн «великої сімки», так і з лідерами глобального Півдня, які брали участь у Саміті — з Прем'єр-міністром Індії, Президентами

Індонезії та Кореї, а також з Прем'єрами В'єтнаму та Австралії.

Розширення географії дипломатичних контактів

У травні офіційний Київ активізував політичні контакти на «проблемних» географічних напрямках з метою просування власних інтересів в цих регіонах, мінімізації російського впливу та забезпеченні підтримки позиції України на міжнародних майданчиках. У цьому контексті варто звернути увагу на низку наступних дипломатичних заходів і акцій. На початку травня Київ (вперше за історію двосторонніх відносин) відвідав очільник МЗС Бахрейну А. Аз-Заяні. Згодом, 19 травня Президент України здійснив робочий візит до Саудівській Аравії, де провів переговори з керівництвом країни, консультації з Прем'єр-міністром Іраку М. Ас-Судані, а також виступив на саміті Ліги арабських держав.

Своєю чергою, глава МЗС України Д. Кулеба взяв участь у саміті Асоціації Карибських держав (25 країн) і провів серію переговорів з партнерами з Гватемали, Коста-Рики, Бангладешу, Сінгапуру тощо. Наприкінці травня Д. Кулеба здійснив друге «африканське турне» — Марокко, Ефіопія, Руанда, Мозамбік, Нігерія, в рамках якого відбулась низка заходів і переговорів у т. ч. з керівництвом Африканського союзу А. Ассумані та М. Махаматом. Водночас спецпредставник МЗС взяв участь у IX форумі з інвестицій та торгівлі — «Африканські ворота у промисловість, сільське господарство та торгівлю» (Алжир).

Просування українських інтересів й ініціатив на світовій арені

Українська сторона зосереджує політико-дипломатичні зусилля на просуванні ряду міжнародних ініціатив, серед яких варто певні виокремити.

Протягом травня українська сторона на різних рівнях, на міжнародних майданчиках і в рамках згаданих вище зустрічей просуває стратегічно важливу для країни ідею скликання в липні 2023 р. (500 днів від початку повномасштабної війни) міжнародного саміту для ухвалення «української формули миру».

Офіційний Київ активно працює над створенням спеціального міжнародного правового механізму засудження злочинів керівництва країни-агресора. Зокрема, 9 травня відбувся Саміт лідерів держав та

урядів коаліції (Core Group) зі створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. Було ухвалено спільну заяву, яку підтримали 37 держав.

Верховна Рада ухвалила звернення до міжнародних організацій, урядів і парламентів іноземних держав із закликом підтримати засудження ідеології, політики та практик рашизму — тоталітарного режиму, який скоїв злочин агресії, воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид українського народу. Парламент закликав міжнародне співтовариство вжити заходів для притягнення військово-політичного керівництва Росії до відповідальності.

На вищому рівні ініційоване проведення українсько-японської конференції з відбудови України й залучення до цього процесу приватного бізнесу.

МІЖНАРОДНІ ПРОЦЕСИ І ПОДІЇ

Міністри фінансів G7 оголосили про фінансово-економічну допомогу Україні.

Нарада міністрів фінансів і керівників центральних банків країн G7 (3 травня, Японія) ухвалила заяву про збільшення обсягу міжнародних зобов'язань щодо економічної та бюджетної підтримки України на 2023 р. — початок 2024 р. до \$ 44 млрд.

Рада Європи висловила солідарність і підтримку Україні.

IV Саміт Ради Європи (16-17 травня, Ісландія) схвалив підсумкову резолюцію, в якій президенти та голови урядів держав-членів Ради Європи висловили підтримку України у протистоянні російській агресії, підтримали українську «формулу миру». Було підписано важливу для нашої країни Угоду про міжнародний реєстр збитків, завданих Україні з початку повномасштабного російського вторгнення.

Тривали процеси політико-правового засудження російської агресії проти України.

Держави світу та міжнародні організації протягом місяця на різних рівнях ухвалювали рішення щодо визнання злочином дії російських інтервентів на українській території. Зокрема: (а) Парламентська асамблея НАТО 22 травня ухвалила резолюцію, де визнала злочини росії проти України геноцидом; (б) комітет із закордонних справ Палати представників Конгресу США ухвалив резолюцію із закликом до Президента США підтримати створення спеціального трибуналу для покарання злочину агресії

проти України; (в) Національна Асамблея Франції визнала групу Вагнера терористичною організацією; (г) Європейський соціально-економічний комітет закликав ЄС запровадити кримінальну відповідальність за злочини екоциду під час російського вторгнення в Україну; (ґ) Всесвітня організація охорони здоров'я ухвалила резолюцію із засудженням агресії Росії, в т. ч. напади на медичні установи.

У цьому контексті слід звернути увагу й на те, що паралельно продовжувалися міжнародні процеси утвердження історичної справедливості — визнання злочинів радянського режиму проти української нації. Сенат Франції, Парламент Словенії, Нижня палата парламенту Великої Британії протягом травня схвалили резолюції про визнання Голодомору 1932-1933 рр. геноцидом.

Саміт G7 (20 травня, Японія) продемонстрував всебічну підтримку України. Лідери семи провідних країн світу у підсумковій декларації заявили про непохитну підтримку та всебічну допомогу Україні у протистоянні російській агресії. «Велика сімка» домовилася продовжувати санкційні заходи проти країни-агресора.

Протягом місяця тривали численні акції з міжнародної підтримки ЗСУ України. Ряд країн світу, зокрема, США, Німеччина, Велика Британія, Данія та ін. оголосили про надання Україні чергових пакетів військової допомоги. Досягнуто домовленості щодо створення міжнародної коаліції з надання Україні бойових повітряних сил і засобів. На черговому засіданні контактної групи з підтримки України «Рамштайн» країни-учасники запланували виділити Україні військову допомогу на суму \$65 млрд.

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС І НАТО: ПОДІЇ І ТЕНДЕНЦІЇ

Протягом травня українська сторона намагалася розширити «плацдарм» формальної підтримки приєднання країни до ЄС і НАТО. Як зазначалося вище, з 11 країнами Західної і Північної Європи були підписані спільні заяви і декларації щодо сприяння просуванню України на шляху європейської і євроатлантичної інтеграції. Така активність офіційного Києва зрозуміла з огляду на наближення важливих подій — оприлюднення проміжної оцінки Єврокомісії (щодо стану реалізації Україною її рекомендацій) і саміту НАТО (липень 2023 р.). Протягом травня

Україна здійснила ряд кроків у сфері євроінтеграції.

У травні набув чинності ухвалений Президентом України «Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 рр.»

Наприкінці травня Верховна Рада схвалила у першому читанні два важливі євроінтеграційні законопроекти: (а) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір на посаду судді Конституційного Суду України»; (б) «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та зеленої трансформації енергетичної системи України».

Водночас ЄС продовжив на рік режим безмитної торгівлі з Україною. 25 червня Рада ЄС ухвалила регламент, який продовжує призупинення всіх митних зборів, квот і заходів торговельного захисту щодо українського експорту в ЄС до червня 2024 р. Це забезпечуватиме стабільність торговельних відносин з ЄС, сприятиме інтеграції до внутрішнього ринку Євросоюзу.

Своєю чергою, знаковою подією у сфері євроатлантичної інтеграції став офіційний вступ України до Центру НАТО з питань співробітництва в галузі кіберзахисту (CCDCOE) зі штаб-квартирою в Таллінні.

Підбиваючи підсумки травня, слід відзначити, що зовнішньополітичні зусилля офіційного Києва були, як і раніше, сфокусовані на акумуляції ресурсів для активізації опору російській інтервенції. У цьому плані позитивним результатом стало формування західними партнерами «авіаційної коаліції» на підтримку України. Загальна картина подій і тенденцій травня свідчить про те, що паралельно зі зміцненням консолідованої підтримки України, в Європі та світі триває невпинний процес ізоляції і політико-правового засудження злочинів країни-агресора.

Своєю чергою, продуктивними можна вважати дії національної дипломатії щодо забезпечення підтримки європейської і євроатлантичної інтеграції нашої країни з боку провідних європейських держав. Водночас привертає увагу й те, що в умовах широкомасштабної війни українська сторона останніми місяцями поступово змінює політико-дипломатичну присутність у «проблемних» для неї регіонах Африки та Глобального Півдня.

III.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА СФЕРА

1. ЗАКОНОДАВСТВО

1.1. Правове регулювання питань оборони України, захисту її суверенітету та територіальної цілісності стали центром уваги законодавчої діяльності парламенту в травні. 2 травня 2023 р. ВРУ ухвалила закони, яким були затверджені Укази Президента № 254/2023 та № 255/2023 обидва від 1 травня 2023 р. «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» та «Про продовження строку проведення загальної мобілізації». Відповідно до них, з 20 травня 2023 р. в Україні продовжено строки дії воєнного стану та проведення загальної мобілізації на 90 діб. Паралельно з цим у травні законодавці впорядкували низку питань безпосередньо пов'язаних із несенням військової служби, а також медичним захистом військовослужбовців. Так, Законом України «Про внесення зміни до статті 29 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України» передбачено, що «у період дії воєнного стану або відсічі збройної агресії проти України заохочення у виді дострокового присвоєння чергового військового звання може бути застосовано до військовослужбовців рядового, сержантського, старшинського та молодшого офіцерського складу вдруге, але не раніше ніж через шість місяців з дня присвоєння попереднього військового звання». До цього часу загальним правилом служив законодавчий припис, за яким «чергове військове звання достроково може бути присвоєне військовослужбовцям один раз за весь період проходження військової служби».

Натомість Законом України «Про внесення змін до Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України щодо удосконалення питань оформлення документів та лікування військовослужбовців під час дії воєнного стану» встановлено, що відтепер «Довідка про обставини травми (поранення, контузії, каліцтва)» складається начальником медичної служби військової частини, як правило,

після проведення відповідного розслідування обставин отримання військовослужбовцем травми (поранення, контузії, каліцтва). Однак, якщо обстановка не дозволяє надати довідку про обставини травми (поранення, контузії, каліцтва) до направлення військовослужбовця, який одержав таку травму на лікування поза розташуванням військової частини, така довідка направляється до військового закладу охорони здоров'я або територіального центру комплектування та соціальної підтримки. В той же час, якщо така травма військовослужбовця спричинена діями противника, відповідне розслідування обставин отримання її військовослужбовцем не проводиться, а сама довідка складається протягом п'яти днів та направляється до військового закладу охорони здоров'я або територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Не менш важливим в питаннях покращення медичного обслуговування та соціального захисту військовослужбовців має стати Закон України «Про внесення змін до статті 70 Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо особливостей створення та роботи військово-лікарських комісій». Цим законом, зокрема, передбачено, що військово-лікарська експертиза здійснюється військово-лікарськими комісіями, які створюються при територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, а також при закладах охорони здоров'я Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, за потреби – інших органів або військових формувань сектору безпеки і оборони. Останнє, означає, що такі військово-лікарські комісії можуть бути також створені при закладах Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної міграційної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Управління державної охорони України,

Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, розвідувальних органів України.

2. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ

2.1. Іншою вагомою частиною парламентської діяльності в місяці стало засудження злочинів російських загарбників в Україні, доведення інформації про ці злочини до парламентів та урядів інших країн, а також вчинення ВРУ дій направлених на забезпечення незворотності європейського та євроатлантичного курсу України. У зв'язку саме з останнім, ВРУ 3 травня 2023 ухвалила рішення про свій вихід з Угоди про Міжпарламентську Асамблею держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 27 березня 1992 р. При цьому, парламентарі вважали за потрібне нагадати, що ця «Угода фактично втратила значення чинного документа міжпарламентського співробітництва починаючи з 16 січня 1996 р., коли набрала чинності Конвенція про Міжпарламентську Асамблею держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 26 травня 1995 р., яку Україна не підписала і не ратифікувала, а з 19 лютого 2014 р. Верховна Рада України припинила міжпарламентське співробітництво в

рамках Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав».

На «розвінчування міфів і маніпуляцій радянсько-російської пропаганди», з метою відновлення історичної правди та справедливості, а також для утвердження власне європейського курсу України направлений також Закон України «Про День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років», ухвалений ВРУ 29 травня 2023 р. Відтепер в Україні, разом з усією Європою і всім цивілізованим демократичним світом, щорічно 8-го травня буде відзначатися День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 рр.. Натомість, 9-го травня святкуватиметься День Європи.

2.2. У своїй Заяві «Про використання політичним режимом російської федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненавистницьких» ВРУ засудила «російський нацистський тоталітарний режим президента в. путіна, що використовує ідеологію рашизму, як злочинний» і закликала міжнародне співтовариство приєднатися «до визнання діючого політичного режиму російської

федерації — злочинним, російської федерації — державою-терористом, а дій, вчинених органами держави-терориста та її політичним і військовим керівництвом під час широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України, — геноцидом Українського народу». Українські парламентарі звернулися до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, урядів та парламентів іноземних держав із закликом підтримати засудження ідеології, політики та практик расизму. При цьому, чи не вперше, на офіційному політико-правовому рівні зроблено спробу визначення сутності «расизму», характерними ознаками та наслідками якого є: системні порушення прав та основоположних свобод людини; культ сили та мілітаризм; культ особи, що перебуває на верхівці вертикалі влади, та сакралізація інститутів держави; самозвеличення росії та росіян за рахунок насильницького пригнічення та/або заперечення існування інших народів; застосування з метою реалізації експансіоністської державної політики практики поширення серед інших народів російської мови та культури, російської православної церкви, медіа, політичних та громадських інституцій, пропагування ідей «руського мира»; систематичне порушення загальновизнаних принципів і норм міжнародного права, зокрема поваги до суверенітету інших держав, їхньої територіальної цілісності та міжнародно визнаних кордонів, недотримання принципу незастосування сили чи погрози силою; створення, фінансування та збройна підтримка незаконних збройних формувань та сепаратистських рухів на територіях інших суверенних держав, створення та підтримка терористичних організацій; використання заборонених методів ведення війни та системне вчинення воєнних злочинів та злочинів проти людяності; систематичні організація та здійснення масових вбивств, страт, катувань, депортацій, створення штучних умов для виникнення голоду, інших видів масового фізичного терору, геноциду, переслідування з етнічних, національних, релігійних, політичних та інших мотивів; регулярне застосування до інших держав практики економічного та енергетичного шантажу; регулярні погрози щодо застосування ядерної

зброї проти інших держав та створення техногенних катастроф.

2.3. ВРУ звернулася також до парламентів та урядів іноземних держав, міжнародних організацій та їх міжпарламентських асамблей щодо засудження вчинених російською федерацією та республікою білорусь злочинів примусової депортації українських дітей. Українські парламентарі звертають увагу своїх закордонних колег на те, що вже понад дев'ять років триває збройна агресія росії проти України, яка з 24 лютого 2022 р. набула характеру повномасштабного збройного вторгнення російської федерації в Україну і серед усіх злочинів, вчинених державою-окупантом, особливо жахають злочини проти українських дітей, що є грубим порушенням Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини 1989 р. За цей час зазнала поранень 961 дитина, 401 дитина вважається зниклою безвісти і майже 20 тис. дітей були примусово депортовані на територію російської федерації з тимчасово окупованих територій України або територій, які перебували під російською окупацією, а понад 1 000 українських дітей перебуває на території республіки білорусь у рамках рішень самопроголошеного президента республіки білорусь, а також окремих рішень т. з. союзної держави. Такі дії рф та республіки білорусь стосовно українських дітей однозначно свідчать про спланований, заздалегідь прорахований процес примусової депортації дітей з України з метою їх ідеологічного перевищення, асиміляції з населенням російської федерації і використання в інтересах держави-агресора. ВРУ звертається із закликом до інституцій Ради Європи та Європейського Союзу, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Комітету ООН з прав дитини, Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ), Міжнародної організації з міграції та Міжнародного Комітету Червоного Хреста активізувати роботу з напрацювання міжнародних механізмів виявлення, захисту інтересів, повернення викрадених та примусово депортованих дітей додому і возз'єднання їх з родинами.

IV. ЕКОНОМІКА

РІШЕННЯ

Однією з найважливіших складових стійкості України — є фінансова допомога країн-партнерів. Наприкінці травня Україна отримала від ЄС черговий (четвертий) транш в межах MFA+ (макрофінансової допомоги) на суму €1,5 млрд.

Таким чином виплати макрофіну Україні з початку року на кінець травня сягнули вже €7,5 млрд. Нагадаємо, перший транш макрофінансової допомоги від ЄС у €3 млрд (із загальом €18 млрд) Україна отримала у січні, другий транш обсягом €1,5 млрд — у березні. Перший транш Київ отримав без вимоги виконання умов. Однак, згідно з домовленостями, наступні €15 млрд Україна отримує лише за виконання узятих зобов'язань. Наразі не відомо, які зобов'язання були виконані за останні два місяці.

Втім, вказане надходження коштів може засвідчувати, що Україна намагається результативно виконувати реформування, узгоджені з ЄС.

Однак періодично виникають і проблемні сфери. Так, 2 травня Єврокомісія (попри невідповідність обмежень зобов'язанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС принципам функціонування внутрішнього ринку ЄС та правил СОТ) запровадила тимчасову заборону на експорт чотирьох сільськогосподарських продуктів з України — пшениці, кукурудзи, ріпака та соняшника — до п'яти країн ЄС. Своєю чергою, Болгарія, Угорщина, Польща та Словаччина зобов'язалися скасувати свої односторонні заходи стосовно заборони ввезення агропромислової продукції з України. Хоча вказана заборона є «неприємним» рішенням, однак для України це рішення є, мабуть, «найкращим з найгірших», оскільки все ж зберігається доступ до решти ринку ЄС (тоді як у «стандартній» ситуації захисні заходи мали б стосуватись всіх країн-членів).

Між тим, Рада Європейського союзу продовжила на рік режим безмитної торгівлі з Україною, відомий також як «економічний безвіз» (відповідне рішення Європейський парламент ухвалив 9 травня). Це означає, що український бізнес не сплачуватиме жодних мит, квот і тарифів при експорті товару до ЄС щонайменше до червня 2024 р., що допоможе українському бізнесу та українській економіці в надскладних воєнних умовах.

17 травня, за день до формального закінчення, т. зв. зернову угоду — чотиристоронні домовленості щодо експорту українського зерна з чорноморських портів — було продовжено на 60 днів. Хоча, на думку генерального секретаря ООН, це рішення є важливими для глобальної продовольчої безпеки, однак значною мірою воно стало можливим через політичний чинник — бажання чинного президента Туреччини переобратись на новий термін.

Відновлення вітчизняної економіки буде результативнішим, якщо підтримуватиметься розробкою і впровадженням раціональних стратегічних напрямів дій. Національний банк України (НБУ) першим серед державних установ розробив і презентував нову інституційну Стратегію. Документ враховує фактори впливу вторгнення росії на умови функціонування фінансової системи та сформульований на захист фінансової стабільності та відновленні країни.

Реалізація стратегії буде здійснюватися за п'ятьма напрямками — стійка гривня, фінансова стабільність, фінансова система, яка працює на відновлення країни, сучасні фінансові послуги, ефективний центральний банк.

Зазначається, що перші чотири цілі спрямовані «назовні» на задоволення потреб учасників фінансової екосистеми. П'ята ціль покликана поліпшити реалізацію місії та візії Національного банку через внутрішню трансформацію.

Загалом, Стратегія виглядає збалансованою, однак в ній (як і попередній) акцентується увага на інфляційному таргетуванні, а завдання щодо сприяння прискореному зростанню реального сектору представлені не достатньо, хоча у період відновлення саме підтримка і забезпечення належної динаміки реального сектору вітчизняної економіки має стати домінуючою.

Уряд України також активізує заходи включення демократичних країн та фінансових інститутів у прискорену відбудову країни. Так, Кабінет Міністрів 19 травня ухвалив низку рішень про залучення додаткових фінансів від міжнародних фінансових установ та країн-партнерів. Зокрема, йдеться про позику від Міжнародного банку реконструкції та розвитку на \$500 млн та грант \$1,2 млрд.

Також урядом була схвалена угода про залучення позики \$1,5 млрд під гарантії уряду Японії в рамках проекту підтримки політики розвитку та відновлення. Кошти спрямують на посилення соціального захисту та відновлення України.

Водночас була підтримана участь України в європейській програмі «Механізм Сполучення Європи». Вона є шляхом до фінансування з боку ЄС розбудови сучасної транспортної, енергетичної і цифрової інфраструктури. Загальний бюджет програми до 2027 р. становить майже €21 млрд.

Таким чином, міжнародні партнери продовжують широку підтримку України.

Продовжуються також внутрішні інституційні трансформації. Так, 4 травня 2023 р. Кабінет Міністрів опублікував Постанову про перетворення державного концерну «Укроборонпром» на акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість» (УОП).

Згідно зі статутом, метою створення «УОП» є зміцнення обороноздатності України, здійснення ефективного управління, інвестиційного та інноваційного розвитку оборонно-промислового комплексу України, а також регулювання, контроль та координація діяльності суб'єктів господарювання в оборонно-промисловому комплексі. Припускається, що нова компанія зможе швидше й адекватніше реагувати на потреби та запити посилення оборонної промисловості України.

ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Позитивною рисою вітчизняного сьогодення є активна і відкрита співпраця України з Міжнародними фінансовими інститутами. Так, 23 травня розпочала роботу місія МВФ у частині першого перегляду чотирирічної програми розширеного фінансування EFF. Перегляд здійснюватиметься на предмет виконання Україною 19 т. зв. структурних маяків, які країна має послідовно та успішно виконувати для отримання всього фінансування обсягом \$15,6 млрд.

Водночас Україна приєдналася до Глобальної бази даних статистики доходів ОЕСР. Тепер вона є 121-ою країною, що надає інформацію до цієї організації, яка вважається найбільшим відкритим джерелом даних про доходи. Глобальна база доходів забезпечує зіставні дані про рівні оподаткування, податкову структуру та зміни у надходженнях від окремих податків у часі для переважної більшості країн світу. Вважається, що це не лише зробить вітчизняну статистичну систему більш прозорою і зрозумілою, у т. ч. для міжнародних фахівців, але й сприятиме діловій привабливості України, оскільки інформація про доходи є важливою складовою інвестиційних рішень.

Національний банк України переглянув власні середньострокові прогнози у бік покращення макроекономічних показників, що представлено у щоквартальному Інфляційному звіті за квітень 2023 р. Так, у 2023 р. прогнозується, що реальний ВВП зросте на 2% (раніше йшлося про 0,3%), а інфляція сповільниться до 14,8%. У наступні роки інфляція продовжить знижуватися, а відновлення економіки прискориться, у т. ч. завдяки зниженню безпекових ризиків. Тобто економіка повернеться до (слабкого) відновлення.

Такі показники прогнозу НБУ виглядають реалістичними, однак їх досяжність визначиться за результатами II-III кв., які (результати), як очікується, зможуть компенсувати відносні втрати попереднього кварталу. Так, якщо у I кв. 2023 р. ВВП впав на 13,5%, то у II кв. прогнозується зростання на 15,9% (що, втім, зумовлено низькою базою порівняння через російське вторгнення).

Зауважимо, реалістичність прогнозів НБУ значною мірою залежить від динаміки

валютних резервів країни. Станом на 1 травня 2023 р. міжнародні резерви України склали \$35,94 млрд, що на 13% вище, ніж на початку квітня, і є рекордним показником за останні 11 років. Вказаний обсяг міжнародних резервів забезпечує фінансування 4,7 місяця майбутнього (розрахункового) імпорту, що є важливим макроекономічним індикатором.

Зростання резервів стало можливим завдяки надходженням від міжнародних партнерів на тлі подальшого зниження обсягів чистого продажу валюти Національним банком та помірних боргових виплат країни в іноземній валюті. За рахунок таких надходжень вдається компенсувати чистий продаж валюти НБУ для покриття різниці між попитом і пропозицією на валютному ринку України.

Між тим, у травні обсяги інтервенцій НБУ зросли до \$1,7 млрд, що приблизно на 20% більше, ніж у квітні, що може бути зумовлено активністю бізнесу та його потреб у імпортних ресурсах.

У середині травня в Україні розпочала роботу Місія технічної допомоги World Bank з питань підтримки фінансового сектору України. Основний фокус її уваги спрямований на стан фінансового сектору України після повномасштабного російського вторгнення, на заходи НБУ, спрямовані на підтримання фінансової стабільності в країні, удосконаленні регулювання на банківському та небанківському фінансових ринках, а також місцю Світового банку у їх реалізації. Результати роботи вочевидь матимуть безпосередній

вплив на характер і рівень допомоги Світового банку у відновленні України.

За повідомленням Асоціації IT Ukraine у I кв. 2023 р. експорт інформаційно-комунікаційних послуг (IT-послуг) з України знизився на 16% порівняно з таким же періодом 2022 р. і склав \$1,68 млрд. При цьому, частка IT в загальному експорті послуг за I кв. становить 43%. Тобто динаміка загального експорту послуг фактично визначатиметься IT-послугами. При цьому, є підстави стверджувати, що суттєвого нарощування цих послуг у поточному році не відбудеться, оскільки відповідні компанії не будуть поспішати розпочинати великі проекти в Україні.

У Пенсійному фонді затвердили показник середньої заробітної плати за I кв. 2023 р. Так, у березні показник середньої зарплати, який обліковується для обчислення пенсії, був на рівні 13 423 грн (у січні – 12 644 грн, лютому – 12 794 грн). Нагадаємо, що у період після російського вторгнення розрахункові показники середньої заробітної плати (доходу) в Україні здійснюється за інформацією Державної податкової служби (раніше це було обов'язком Держстату).

Зважаючи на встановлені монетарні показники, є підстави стверджувати, що, по-перше, фактична (розрахункова Пенсійного фонду дещо менша, ніж фактична) середня зарплата за березень складає 14,6 тис. грн. По-друге – зростання номінальної зарплати співвідноситься з рівнем інфляції. Відтак, реальна купівельна спроможність зарплати у 2023 р. носить сталий характер.

Станом на кінець травня ситуація з генерацією та споживанням електроенергії у країні стабільна та контрольована.

Однак спостерігався дефіцит електроенергії, причиною якого називають масштабну ремонтну кампанію генерації (на ТЕС та деяких енергоблоках АЕС), пов'язану також із необхідністю відновлення в рамках підготовки до нового опалювального сезону. За даними НЕК «Укренерго», у травні 2023 р. унаслідок масованих атак на українську енергосистему втрати встановленої потужності зросли до 27 ГВт.

РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Експорт востаннє (22 травня) здійснювався в незначних обсягах — по 400 МВт-год у Молдову та Польщу. У період з 1 травня по 15 травня Україна експортувала 30,7 тис. МВт-год. електроенергії: 21,8 тис. МВт-год у Молдову, 8,9 тис. МВт-год — у Польщу.

27 травня для покриття вечірнього піку споживання енергосистема України брала аварійну допомогу від енергосистеми Румунії. Це ситуативний захід, який застосовується при недостатності потужностей власних електростанцій у певний проміжок часу. Гідроелектростанції продовжували працювати не тільки для покриття піків споживання зранку та ввечері, але й упродовж всієї доби.

Очікуваним стало рішення (30 травня) Кабінету Міністрів про підвищення тарифу на електроенергію для населення з 1 червня майже вдвічі — до 2,64 грн за кВт-год. Як відомо, мораторій на підвищення тарифів на опалення та гарячу воду протягом дії воєнного стану та шести місяців після його припинення, запроваджений минулого року (Постанова КМУ від 29 квітня 2022 р. № 502), не стосується тарифів на електроенергію.

Запровадження таких змін дасть змогу поліпшити фінансові показники НАЕК «Енергоатом» і ПрАТ «Укргідроенерго», на яких покладено спеціальні обов'язки (ПСО), та за рахунок яких покривається різниця між ринковою ціною електроенергії (близько 6 грн/кВт-год) і тарифами для населення. Уряд обґрунтовує підвищення тарифів для населення також і необхідністю інвестування коштів у відновлення енергетичної інфраструктури.

Крім того, Національна комісія, що здійснює держрегулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) підвищила тарифи на розподіл електроенергії для більшості компаній-операторів систем розподілу (ОСР, Обленерго) в середньому на 25-50%.

Планується скасування граничних цін на електроенергію для бізнесу. Наразі в Україні гранична максимальна ціна на електроенергію, яку встановлює НКРЕКП, — 4 000 грн за МВт-год.

НАФТОГАЗОВИЙ РИНОК

Уряд повідомив, що з 1 липня планує повернути податки на пальне, які діяли в Україні до повномасштабного вторгнення рф. Підписана петиція з пропозицією на період дії воєнного стану скасувати заплановане підвищення ПДВ на пальне з 7% до 20%, а також акцизів на нього.

Бізнес-спільнота вважає, що держава має залишити ставку податку на додану вартість на рівні 7%, а необхідний обсяг бюджетних надходжень забезпечити за рахунок збільшення акцизного збору. Нафтогазова асоціація України (НАУ) пропонує вирівняти ставку акцизу на рівні €180/1 000 л для всіх моторних палив, а ПДВ залишити на рівні 7%. Ціни на продукти харчування можуть зрости на 15-30%, а частка нелегального

тіньового ринку нафтопродуктів — на понад 20-30%.

За даними ICE, біржові ціни на газ у ЄС вперше з 20 травня 2021 р. опустилися нижче за \$300 за тис. куб. м. Вартість червневого ф'ючерсу на хабі TTF у Нідерландах станом на 10:25 (за київським часом) знизилася до \$297,06/тис. куб. м, або €26,8 за МВт-год. Чинниками падіння цін є велика пропозиція СПГ, запаси у сховищах та падіння попиту, а також перші спільні тендери закупівлі газу країнами ЄС, збільшення частки вітрогенерації у виробництві електроенергії.

В Україні запаси природного газу складають майже 9,5 млрд куб. м. і до початку наступного опалювального сезону 2023-2024 рр. уряд планує накопичити у підземних сховищах газу щонайменше 14 млрд куб. м природного газу.

СЕКТОР ВДЕ

Заборгованість ДП «Гарантований покупець» перед постачальниками універсальних послуг, які постачають електроенергію для населення, збільшилась до 32,7 млрд грн (у квітні збільшилась на 13,3 млрд грн). 18 постачальників звернулися до влади з проханням вжити заходів для повного і своєчасного розрахунку за послуги забезпечення доступності електрики населенню.

Попри військові дії, 18 травня компанією ДТЕК введено в експлуатацію першу чергу Тилугільської ВЕС потужністю 114 МВт. Станція складається із 19 турбін виробництва компанії Vestas (Данія) одиничною потужністю 6 МВт. Компанія планує залучити фінансування для будівництва другої черги Тилугільської ВЕС потужністю 384 МВт.

Верховна Рада схвалила у першому читанні Законопроект 9011-д, який, зокрема, передбачає встановлення гарантії походження «зеленої» електроенергії, а також право виробникам електроенергії з ВДЕ самостійно (механізм Feed-in-Premium), що сприятиме розвитку ринку та покращить конкуренцію. Також законопроектом передбачено додатковий стимул для розподіленої генерації споживача — механізм самовиробництва.

Україна та Німеччина розпочинають проєкт «ВДЕ для стійкої України — R2U» для українських громад — це перший етап реалізації домовленостей про поглиблення партнерства у сфері «зеленого» відновлення. У межах проєкту буде відібрано до 20 громад, у яких проведуть енергоаудит будівель критичної інфраструктури для подальшого оснащення ВДЕ. Проєкт розрахований на 18 місяців, його вартість — близько €2 млн. Він сприятиме посиленню стійкості української енергетичної системи за рахунок децентралізації генерації та розподілу електричної енергії.

VI.

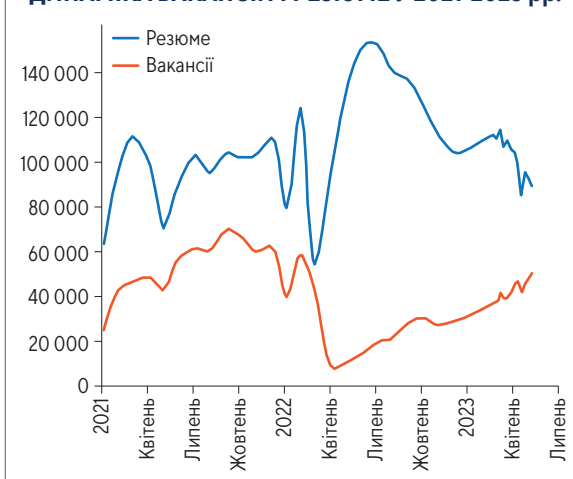
ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА РИНКУ ПРАЦІ

Наразі відбуваються зміни на ринку праці. З безумовного ринку роботодавця, яким ринок праці був упродовж всього 2022 р. він починає перетворюватися на ринок праці пошукувача. Починаючи з квітня, за даними порталу work.ua, показник нових вакансій повернувся майже до 80% від середнього у 2021 р., а кількість резюме перевищує середній рівень 2021 року лише на 10%. В НБУ (інфляційний звіт) такий тренд пояснює «пожвавленням економічної активності завдяки поліпшенню ситуації в енергетиці та сезонній активізації діяльності».

Станом на 11 травня, у базі даних Держслужби зайнятості зареєстровано 36 тис. вакансій. На Єдиному порталі вакансій (створений у 2022 р. Держслужбою зайнятості та кадровими майданчиками work.ua, rabota.ua, grc.ua тощо) — 184 тис. вакансій. Найбільше вакансій відкрито для робітничих професій — 22% поданих заявок розраховані на кваліфікованих робітників з інструментом (швачки, електромонтери, слюсарі-ремонтники, електрогазоварники, слюсарі-електрики, пекарі, сантехніки тощо). 17% вакансій — для робітників з обслуговування обладнання та машин (водії, трактористи-машиністи, токарі, оператори АЗС, машиністи екскаваторів, фрезерувальники, оператори верстатів та ін.). Для порівняння — для фахівців з вищою освітою вакансій лише 15% загальної кількості (найзатребуваніші фармацевти, інженери, лікарі, вчителі), а для працівників сфери послуг — 13% (найбільше — для продавців, офіціантів, охоронців, перукарів).

При цьому ринок праці відновлюється нерівномірно — посилились ризики регіональних диспропорцій. Позитивний тренд зайнятості стабілізується лише за рахунок західних областей. Якщо схід, північ і південь України не відновилися до рівня початку 2022 р., то захід і частково центр пропонують навіть більше вакансій, ніж було до початку

ДИНАМІКА ВАКАНСІЙ І РЕЗЮМЕ У 2021-2023 рр.

активних бойових дій. Так, наприклад, Івано-Франківськ виходить на п'яте місце за кількістю вакансій замість Харкова, де з роботою дуже скрутно, оскільки в спустошених війною областях багато підприємств знищені чи зупинені. Інші релоковані в безпечніші регіони.

В західних регіонах рівень безробіття, який зріс упродовж 2022 р. до 30%, наразі відкотився до 15%. Проте кількість шукачів роботи у західних регіонах кардинально не збільшилася завдяки внутрішньо переміщеним особам. Такі регіональні диспропорції мають пояснення. Всупереч сталим уявленням про переміщення ВПО до західних областей лідером за кількістю прийнятих ВПО є Дніпропетровщина та Харківщина. До Харкова та Дніпра переїжджають люди з малих населених пунктів областей, де відбуваються бойові дії. А ВПО на заході не можуть включитися в процес конкуренції за вакансії, внаслідок різної регіональної специфіки зайнятості. Таким чином на заході формується переважно структурне безробіття. Тобто є невідповідність між тим, що потрібно працедавцям, і тим, що можуть запропонувати працівники.

Також спостерігається професійно-кваліфікаційний дисбаланс та певні відмінності між попитом та пропозицією робочої сили. Відповідно даних державного центру зайнятості, найбільший попит у роботодавців спостерігається на кваліфікованих працівників робітничих професій. Дефіцит робітників зараз на 20-25% більше, ніж за підсумками 2021 р.

Однією з причин дефіциту працівників робітничих спеціальностей називають масову мобілізацію чоловіків. ЗСУ, як і бізнесу, також потрібні кваліфіковані фахівці. Бронювання співробітників спрацьовує не завжди, особливо, якщо йдеться про невеликі та «не стратегічні» компанії. Інша причина — масовий від'їзд за кордон жінок робітничих професій, які, на відміну від офісних працівниць, у ЄС, маючи потрібну спеціальність, досить швидко можуть знайти собі непогано оплачувану роботу. При цьому статус біженця надає право на офіційне працевлаштування.

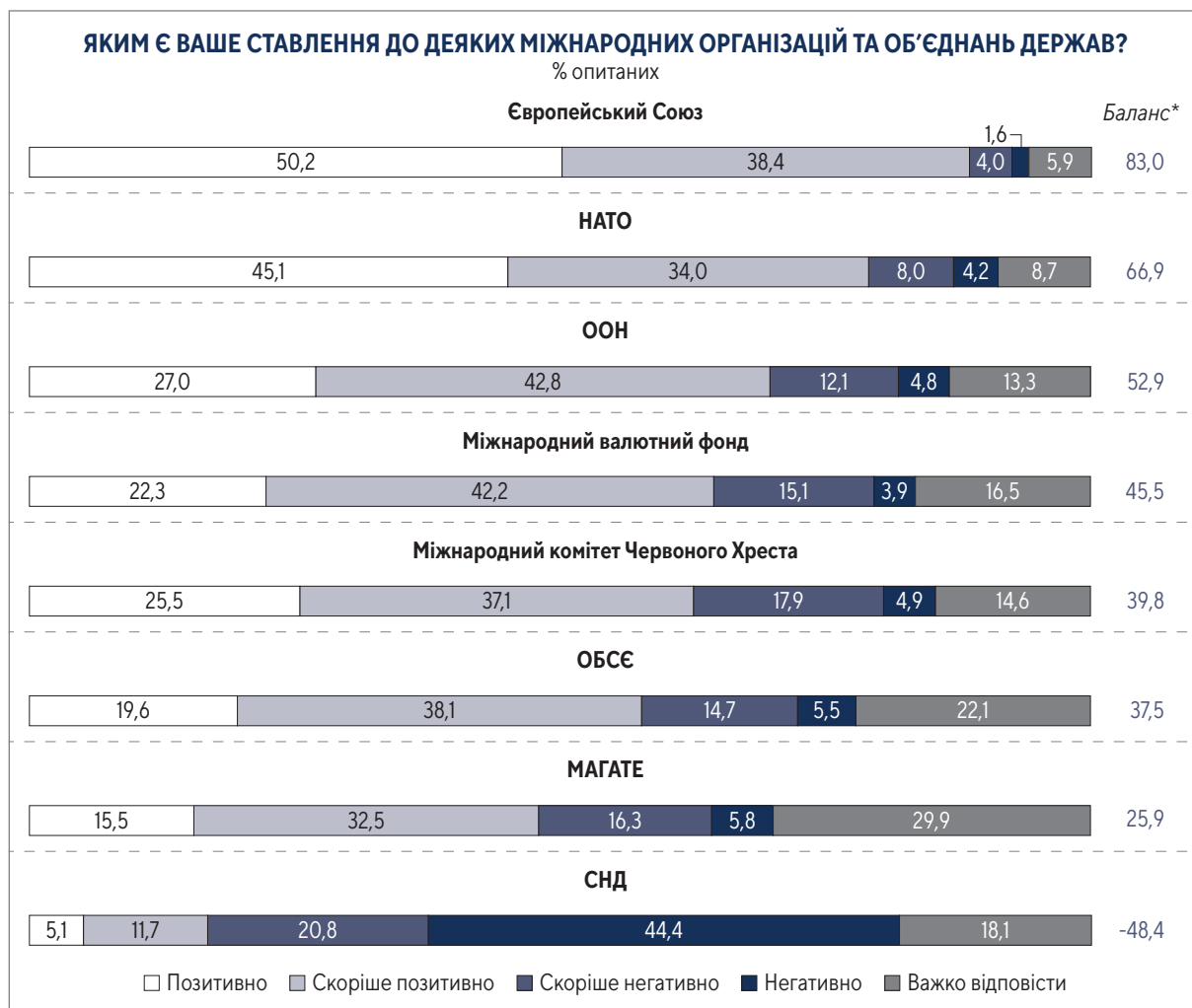
Також збільшився відсоток тих, хто намагається влаштуватись неофіційно. У неофіційному працевлаштуванні зацікавлені як роботодавці (які у такий спосіб можуть економити на податках), так і самі працівники. Тому, незважаючи на перевірки Держпраці, що розпочато, ринок іде в тінь. При цьому один із мінусів неофіційного працевлаштування у тому, що працівників «нічого не тримає». Тобто сьогодні спеціаліст працює в одній компанії, а завтра — в іншій. Тому збільшилася плинність персоналу. І роботодавці — у постійному пошуку людей.

Таким чином регіональні та професійні диспропорції поглибилися порівняно з часом до повномасштабного вторгнення, що стримує подальше відновлення зайнятості та відповідно стримує відновлення економіки. Хоча ситуацію з дефіцитом кадрів «врівноважує» спад економіки, тому поки ще колапсу немає.

VII.

ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ¹

* Різниця між частками тих, хто ставиться позитивно, і тих, хто ставиться негативно.

¹ Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 22 лютого по 1 березня 2023 р. в рамках проєкту Програми MATRA, що фінансується Посольством Королівства Нідерландів в Україні.

Оцінки та висновки авторів дослідження не слід розглядати як офіційну позицію Посольства.

Опитування методом face-to-face проводилося у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обл. та м. Києві (у Запорізькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській обл. – лише на тих територіях, що контролюються Урядом України та на яких не ведуться бойові дії).

Опитування проводилося за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статеві-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилося опитування, станом на початок 2023 р. (за віком, статтю, типом поселення).

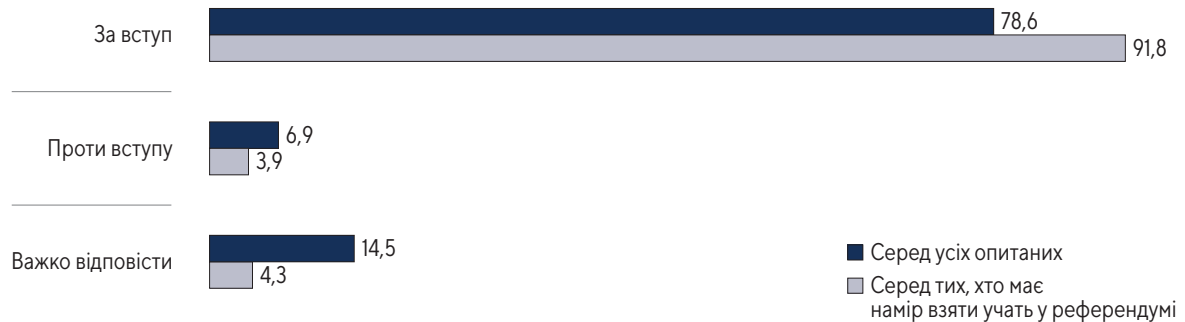
Опитано 2 020 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

ЯКИМ Є ВАШЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПЕРЕЛІЧЕНИХ ДЕРЖАВ?						
% опитаних						
	Позитивно	Скоріше позитивно	Скоріше негативно	Негативно	Важко відповісти	Баланс позитивного і негативного ставлення*
Польща	73,6	20,6	1,5	0,9	3,4	91,8
Велика Британія	59,7	31,4	3,3	0,9	4,7	86,9
Литва	59,6	31,1	3,0	0,9	5,4	86,8
Естонія	55,0	35,1	3,1	0,6	6,2	86,4
Латвія	58,9	31,1	3,1	1,2	5,7	85,7
Канада	51,5	38,4	3,6	1,1	5,4	85,2
Чехія	43,2	44,6	5,2	0,3	6,8	82,3
Нідерланди	44,0	42,1	3,4	1,2	9,2	81,5
США	52,3	35,5	6,3	1,4	4,5	80,1
Франція	34,9	51,2	6,8	0,6	6,5	78,7
Німеччина	39,8	45,3	7,3	1,4	6	76,4
Словаччина	34,2	48,3	5,4	1,7	10,4	75,4
Молдова	34,9	47,6	7,0	1,0	9,5	74,5
Японія	32,7	41,3	7,6	1,4	17	65,0
Ізраїль	27,8	47,6	10,4	1,9	12,4	63,1
Туреччина	23,6	48,9	13,1	2,3	12,0	57,1
Румунія	23,6	45,4	10,6	4,5	15,9	53,9
Грузія	28,5	41,2	15,3	3,3	11,8	51,1
Азербайджан	21,8	43,0	12,2	1,7	21,2	50,9
Вірменія	20,8	44,9	12,5	3,2	18,6	50,0
Індія	12,7	33,6	24,7	7,8	21,3	13,8
Угорщина	15,1	24,0	26,3	20,2	14,4	-7,4
Китай	7,7	17,3	37,3	22,5	15,1	-34,8
Іран	5,3	11,6	23,0	50,5	9,5	-56,6
Білорусь	3,1	9,3	24,4	56,3	6,9	-68,3
росія	1,6	1,4	6,2	87,6	3,1	-90,8

* Різниця між частками тих, хто ставиться позитивно, і тих, хто ставиться негативно

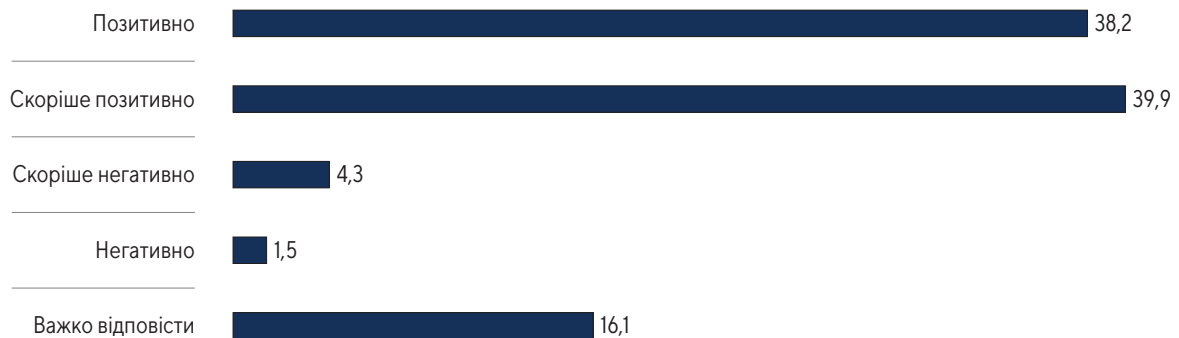
ЯКБИ ВИ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У РЕФЕРЕНДУМІ ЩОДО ВСТУПУ ДО ЄС, ТО ЯК БИ ВИ ПРОГОЛОСУВАЛИ?

% опитаних

ЯК БИ ВИ ОЦІНИЛИ ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ?

% опитаних

ЧИ Є ЕФЕКТИВНОЮ ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЗА НАСТУПНИМИ НАПРЯМАМИ?

% опитаних

	Так	Скоріше так	Скоріше ні	Ні	Важко відповісти
Забезпечення зовнішньої підтримки для опору російської агресії	45,8	40,2	4,5	1,3	8,3
Просування українських ініціатив на міжнародних майданчиках	47,9	37,7	5,1	0,7	8,6
Зміцнення відносин з країнами світу і міжнародними організаціями	50,3	37,2	4,4	1,0	7,1
Інтеграція до Європейського Союзу	42,9	38,3	7,4	2,2	9,2
Інтеграція до НАТО	41,6	36,0	8,5	2,5	11,4
Розширення кола країн-союзників, що підтримують Україну у протистоянні російської агресії	50,4	35,7	5,3	0,9	7,8
Поширення у світі об'єктивної інформації про війну в Україні	50,0	35,5	4,7	1,5	8,3
Покращення міжнародного іміджу України, її авторитету у світі	51,1	35,1	4,9	1,0	7,8
Просування інтересів українського бізнесу на світових ринках	32,8	34,2	9,8	2,3	20,9
Захист прав українців за кордоном	36,8	35,6	8,1	2,1	17,3

Над номером працювали:

Колектив авторів: Ю. Якименко (керівник проєкту), А. Биченко, М. Білявський, О. Мельник, М. Міщенко, М. Пашков, О. Пищуліна, В. Омельченко, П. Стецюк, М. Сунгуровський, В. Юрчишин, В. Удальцова (інтерн, довідкові матеріали)

Редакційно-видавничий відділ: З. Міщенья, К. Мокляк, Т. Овсяник

Ця публікація підготовлена в рамках проєкту Програми MATRA, що фінансується Посольством Королівства Нідерландів в Україні. Оцінки та висновки авторів не слід розглядати як офіційну позицію Посольства

Наша адреса:

01032, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 33Б, 7-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

e-mail: info@razumkov.org.ua

Вебсторінка: www.razumkov.org.ua

